

אורות ישראל
מכללה אקדמית לחינוך
מייסודן של מכללות
מורשת יעקב ואורות ישראל

מאורות

עיונים בסידור התפילה ובפרשת השבוע

גיליון י' תשע"א
חספר 324

ברכת נטילת ידיים

אומרים בברכה את הנוסח של המטרה אלא את הנוסח של המעשה. יש חשיבות למעשה מצד עצמו, להכנה של הדבר ולא רק למטרה שלו. יש חשיבות להכנה לקראת, לא פחות מאשר למעשה עצמו.

כך ניתן גם להבין מדוע מברכים על נטילת ידיים אחרי הנטילה ולא לפני כמו בכל ברכה. בכל מצווה אחרת, הברכה היא ההכנה למעשה. לפני המעשה, שהוא עצמו המטרה, אנו מתכננים. ההכנה הזו היא הברכה שלפני המעשה. אולם מעשה נטילת הידיים הוא ההכנה לכל היום שיבוא אחריו ולכן לא שייך שנעשה הכנה להכנה. אנו עושים את ההכנה ובאמצע עבודת ההכנה (אחרי שפרכת המים ולפני הניגוב) אנו מברכים.

כך ניתן גם להסביר מדוע חייבים ליטול ידיים ב"כוח גברא" כלומר שהמעשה אכן יהיה מעשה. הכנה אינה יכולה להיעשות מאליה. יש צורך בעשייה האנושית של כוח הגברא, של האדם היוצר. אם אדם לא מתכוונן הדברים לא יצליחו.

אולי גם בגלל זה חייבים שהנטילה תהיה מכלי של ממש ולא משקית מים למשל. זה בא לרמז כי יש חשיבות לא רק לתוכן של הכלי אלא גם לכלי עצמו שדרכו אנו מגיעים אל התוכן. יש חשיבות גם לעץ שדרכו אנו מגיעים אל הפרי ולא רק לפרי. עוד נלמד מכך, שהכלי צריך להיות שלם ולא שבור או עם נקבים כי גם עבודת ההכנה והדרך שבה עושים את העבודה צריכה להיות מושלמת ושלמה.

לפיכך, בכל בוקר כאשר אנו קמים ונוטלים את ידינו נזכור ונחשוב כי אנו מכינים את עצמנו ליום חדש. נלמד מכך שלא עוד נאמר לעצמנו "יהיה בסדר", אלא כאשר אנו עומדים מול משימה נכין את עצמנו לקראתה באופן מלא ונזכה בעזרת השם לתקופת הגאולה שנטעם בה שוב את טעם העץ ולא רק את טעם הפרי, ונחוש את הטעם ואת העונג שבעבודת ההכנה האישית לקראת כל מעשה כמו שאנו מרגישים במעשה עצמו.

מולי קימל

מרצה בהתמחות לתקשורת

האופי הישראלי שונה לא במעט מהאופי של אנשי הגולה. כאשר אנשים מארצות זרות פוגשים במסגרת העבודה או הצבא או במסגרת מסודרת אחרת, נוטים ה"לא ישראלים" לומר על הישראלים כי הדבר הטוב שבהם הוא כושר האלתור. במקום שהבריטי יעמוד חסר אונים ימצא הישראלי את הפרצה ויאלתר משהו. אין ספק כי זוהי תכונה טובה, אולם בדרך כלל היא מגיעה יחד עם תכונה נוספת שהיא חוסר תכנון מוקדם מספיק. הישראלי רגיל לומר את המילים "יהיה בסדר". אז מה אם לא התכוננו כראוי – "יהיה בסדר". מכיוון שבדרך כלל הכול "לא בסדר" נדרש הישראלי ללמד לאלתר. על כן הוא נעשה די טוב בזה.

כאשר אדם קם בבוקר, מצוות נטילת ידיים אומרת לו משהו כמו: "רגע, עצור". לפני שאתה רץ למלאכת יומך, אפילו לפני שתתלבש, אפילו לפני שתתפלל, קודם – נטילת ידיים. כבר מתחילה אנחנו לא מאלתרים. לפני שמתחילים משהו צריכים הכנות. במקרה של נטילת הידיים זוהי הכנה של נקיות, של טהרה, של "היכוננו לקראת אלוקיך ישראל", אבל עדיין זו עצירה של האדם לפני כל דבר אחר. לא מתחילים שום דבר לפני שמכינים אותו, לפני שחושבים עליו. קודם כול לא מאלתרים.

אנשים נוטים לזלזל בפעולת ההכנה. "זה לא העיקר", הם יאמרו, "העיקר הוא המעשה עצמו". אם צריך לבנות בית בארץ ישראל לא כל כך חשוב איך זה ייעשה. העיקר שזה ייעשה; ואם יהיו בעיות אנו נפתור אותן "תוך כדי תנועה". זהו שריד מחטא האדמה המוזכר בזוהר, שבו היה על האדמה להוציא "עץ פרי עושה פרי" ש"טעם העץ כטעם הפרי" והאדמה הוציאה "עץ עושה פרי" שבו לעץ עצמו אין שום טעם. מסבירים על כך שההבדל בין העץ שיש בו טעם ובין העץ שאין בו טעם הוא בעבודת ההכנה. הרעיון המקורי של בריאת העולם היה שאנו, בני האדם, נרגיש את החשיבות של מעשה גם אם הוא אינו המטרה אלא רק אמצעי להגיע אליה, כמו שהעץ הוא האמצעי להגיע למטרה שהוא הפרי. אולם לצערנו "חטאה" האדמה. כך, כאשר אדם עושה הכנות למעשה חשוב, בתקופת ההכנה הוא אינו מרגיש את אותו טעם שיש כאשר הוא עושה את המעשה עצמו.

ברכת נטילת ידיים נותנת לנו בתחילת יומנו לטעום מעט מאיך שהעולם היה אמור להיברא טרם החטא. כאשר אנו מברכים על נטילת ידיים איננו אומרים על נקיות ידיים, על טהרת הידיים או על ביטול הרוח הרעה. אנו מברכים רק את המעשה שאנו עושים. איננו

גדולתו של יוסף

בפרשתנו מובא הפסוק "וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת-אָחָיו, וַיִּפְרָם; וַיִּתְנַפֵּר אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אֲתָם קְשׁוֹת" (מב, ז). מהפסוק עולה השאלה מדוע יוסף מתנכר לאחיו ולא מתגלה אליהם מיידית וחוסך מהם, ויותר מכך מאביו, צער רב, ייסורים ועגמת נפש. כיצד דווקא יוסף, הזוכה בפי כול לכינוי "יוסף הצדיק", מסוגל להעמיד לאחיו פני זר, להעליל עליהם שהם מרגלים וגנבים, לכלוא אותם ולדבר אתם קשות?

בניסיון ליישב קושיה זו מציגים הפרשנים מספר גישות. ראשון המתייחסים לקושיה הוא ר' שמעון בר יוחאי בעל הזוהר הקדוש. הזוהר גורס שלא ייתכן שיוסף התנכר לאחיו על מנת להתנקם בהם ח"ו, אלא הייתה לו מטרה גדולה שעמדה מאחורי מעשיו להביא אליו את בנימין. אולם לא מובן, מה גרם ליוסף לרצות לראות את בנימין דווקא עד כדי כך שהיה מוכן לצער את אביו ואחיו?

הרמב"ן (ובעקבותיו הנצי"ב) מנסה לענות על השאלה על פי הפסוק "ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם" (מב, ט). לשיתו, יוסף רצה להוביל לקיום חלומותיו שהם כעין "נבואות", כדברי הנצי"ב. חשוב היה ליוסף להביא את בנימין לפני אביו במתכוון, כיוון שבחלומו הראשון אחד עשר אלומותיו של אחיו השתחוו לאלומתו, משמע שמשתחוים אליו רק אחיו ולא אביו ואמו, ואילו בחלומו השני משתחוים אליו גם השמש והירח, המשולים כנגד הוריו, ולא רק אחד עשר הכוכבים. לכן צריך היה יוסף להביא ראשית את בנימין ורק לאחר מכן את יעקב אביו. מסביר הרמב"ן: "אבל את הכל עשה יפה בעתו לקיים החלומות כי ידע שהתקיימו באמת". הנצי"ב מוסיף שאם לא היה מקיים את החלומות היה כנביא המוותר על דברי עצמו שחייב מיתה. האברבנל והעקדת יצחק גורסים שיוסף אמנם יכול היה להודיע לאביו כל השנים על מכירתו על ידי האחים, אולם

הוא רצה להביא לידי כך שעשרת אחיו יוכלו לחזור בתשובה שלמה על מעשה המכירה. יוסף לא היה מעוניין שאחיו יסבלו באותו המצב שבו הוא היה נמצא בעת ביצוע החטא. כתב הרמב"ם: "איזו היא תשובה גמורה? זה שבא לידו דבר שעבר בו ואפשר בידו לעשותו, ופרש ולא עשה מפני התשובה, לא מיראה ולא מכישלון כוח". לכן רצה יוסף במתכוון להביא את בנימין אליו לפני שיתוודע לאחיו, ולשם כך התנכר לאחיו ברגע שירדו למצרים, האשימם בריגול ודרש מהם להביא את אחיהם הקטן על מנת להוכיח שהם אינם מרגלים. יוסף ציווה לשים את הגביע באמתחתו של בנימין אחיו, על מנת להעמיד את האחים שוב במצב שבו יש ביכולתם להפקיר את אחד מאחיהם ובמיוחד את בנו האהוב של יעקב שהוא גם בנה של רחל אמנו. יהודה מוכיח אכן ערבות מוחלטת ומוכנות למסור את עצמו ולהישאר בשבי במקום בנימין, ועל פי המדרש אף להילחם בכל מצרים. רק לאחר מכן מתוודע יוסף אל אחיו.

לסיכום, ניתן לומר שאף על פי שכביכול נראה שיוסף מתנכר לאחיו מתוך הסתכלות פרטית ומצומצמת, או מכיוון שהוא רוצה לייסרם ולהיפרע מהם על כך שזרקוהו לבור ומכרוהו, או מתוך סתם רצון לראות את בנימין אחיו, למעשה ההפך הוא הנכון. יוסף עושה מה שעושה ללא שום נגיעה אישית ומתוך הסתכלות והבנה כללית. יוסף הצדיק יודע שממנו ומאחיו עומד להיווצר עם ישראל, והוא מבין שהמהלך הגדול של קיום הנבואות חייב להתרחש. הוא מבין ודאי שעל האומה הקדושה שנמשכת מזרעם של אברהם יצחק ויעקב אבותינו אסור שירבוץ חטא איום ונורא כזה של מכירת אח לעבדות. לכן הוא מבין שעל כתפיו מונחת האחריות להביא לתיקונו של החטא ולהתגשמות הנבואה, ולכך הוא אכן דואג. יהי רצון שזוכה כולנו להידבק במידותיו של יוסף הצדיק ולהסתכל ולפעול בגדול למען האומה.

**חן עטרה לפיד סטודנטית בהתמחויות לתקשורת וליעוץ
ובמסלול לחינוך מיוחד**

הנני שלחני

הרב יצחק דוד גרוסמן

בועז פולצ'ק

נולד בירושלים בשנת תש"ו (1946) לאביו ר' ישראל גרוסמן, ראש ישיבה, רב ודיין בירושלים. את חינוכו קיבל בישיבות פינסק וקרלין בירושלים ובישיבת סלובודקה בבני ברק. בשנת 1966 הוסמך לרבנות על ידי הרבנים הראשיים, הרב אונטרמן והרב ניסים, ועל ידי הרב ז'ולטי, רבה הראשי של ירושלים. אופיו המיוחד של הרב גרוסמן ואהבת ישראל שהייתה נטועה בו הביאוהו להתמסר לקירוב לבבות ולחינוך נוער ובמיוחד עסק בשיקום משפחות ובעזרה בחינוך ילדים בשכונות המצוקה בירושלים.

בשנת 1968 עבר להתגורר במגדל העמק. בעקבות פעילותו בדיסקוטקים ובמועדונים שבהם החל להפיח תקווה וחיים בקרב בני הנוער שהידרדרו לפשע ולסמים, זכה לכינוי "רב הדיסקוטקים". כמו כן הקים מערך שיקום בתוך בתי הסוהר באיזור. בשנת 1970 הוכתר הרב גרוסמן לרבה הראשי של מגדל העמק. תושבי העיירה פונים לרב גרוסמן בבעיות קטנות וגדולות אף כאלה שאינן בתחום עיסוקו של רב עיר.

בשנת 1970 ייסד הרב גרוסמן במגדל העמק את רשת מוסדות החינוך "מגדל אור" שהתפתחו לקריה גדולה. הקריה כוללת מעונות יום, גני ילדים, בתי ספר יסודיים ועל יסודיים, ישיבות, אולפנות ומדרשות לעולים חדשים, בתי ספר מקצועיים ופנימיית. לתלמידיו הוא בבחינת אב הדואג לכל מחסורם ואף משיא אותם תוך דאגה לצורכי החופה, הכיבוד והמלבושים. המטבח המרכזי של מוסדות "מגדל אור" המכין מדי יום למעלה מ-10,000 מנות מספק גם ארוחות לנזקקי מגדל העמק כשלהרבים מהם מובאת הארוחה לביתם כדי שלא לביישם. בשנות התשעים נחלץ הרב גרוסמן לקליטה של העולים מארצות חבר העמים והקים רשת מיוחדת לילדי העולים החדשים.

מתוך אמונה במאמר חז"ל "יפה תורה עם דרך ארץ" זוכים התלמידים במוסדות של הרב גרוסמן לחינוך תורני מעמיק ולהשכלה כללית רחבה וכמו כן להכשרה מקצועית בתחומים רבים ומגוונים. הבוגרים של מוסדות "מגדל אור" מוצאים את מקומם בחברה בעבודה המכבדת את בעליה. רוב הבוגרים משרתים בצה"ל והבוגרות בשירות הלאומי.

על תרומתו הייחודית בנושאי חינוך ורווחה, סיוע לילדים ולנוער בסיכון, קליטת עלייה וקירוב לבבות זכה הרב גרוסמן באותות הוקרה רבים כמו פרס אהבת ישראל, פרס אבי האסירים, הדלקת משואה של יום העצמאות וגולת הכותרת פרס ישראל לשנת תשס"ד.

לעיון נוסף

- אתר מגדל אור: <http://www.migdal-ohr.com>
- אתר משרד החינוך: <http://www.education.gov.il/pras-israel/>